

„Eene wandeltocht vanuit de grijze Bisschopsstad in hare schoone omgeving”.

Rond de vorige eeuwwisseling vierde het geïllustreerde familietijdschrift hoogtij. De wekelijkse verschijning hiervan, hield ons op de hoogte van wat we wilden weten en waar we belang in stelden en bracht het laatste nieuws d.m.v. woord en vooral ook beeld. Ze zorgden voor de nodige humor, spanning en sensatie en kwamen tot een hoogtepunt toen de uitgevers de attractieve mogelijkheden van de fotografie hadden ontdekt.

Het eerste tijdschrift, „De Hollandsche Illustratie” presenteerde zich in 1864, waarbij de uitgever in de inleiding kond deed van: „Zij zal U doen zien: Alle gebouwen, alle landschappen, steden en dorpen. Alle bloemen, de kleedingen van alle volkeren van den aardbol. De welgelijkende portretten van merkwaardige mannen en vrouwen. Alles wat in de natuur geschiedt. Alles wat oud genoeg is om nieuw te zijn. Alles wat nieuw schijnt al is het oud. Het panorama van het heelal zult gij in „De Hollandsche Illustratie” vinden”.

De opzet en inhoud van de vele geïllustreerde tijdschriften die volgden waren niet anders. Ik denk hierbij aan „De Prins”; „De Katholieke Illustratie” en „Eigen Haard”, maar ook „De Humorist”, „De Vroolijke Huisvriend” en „De Lach” om er enkele van de ruim tweehonderd die er zijn geweest te noemen.

In „Eigen Haard” n° 47 van 20 november 1909 vond ik onderstaande wandeling door onze gemeente, beschreven door mevrouw C. de Vries-Blom, die ik u niet wil onthouden die nog eens mee te wandelen.

H.E.J. van Essen

20 November

1909, N°. 47.

REDACTIE: JER^o. DE VRIES, DR. E. D. PIJZEL, JHR. B. W. F. VAN RIEMSDIJK EN GOS. DE VOOGT.

Verschijnt elke Zaterdag. Uitg. der Naaml. Vennootsch. „Het Tijdschrift EIGEN HAARD”, te Amsterdam. Per jaargang fr. p. p. /6.50.

Abonnementen kunnen bij het begin van elke maand ingaan, doch loopen steeds tot het einde van het jaar.

Het auteursrecht voor den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de Wet van 28 Juni 1881 (Staatsblad No. 124.)

Uit de omstreken van Utrecht, Vleuten, Ouden Rhijn en Velthuizen,

DOOR

C. DE VRIES — BLOM.

Met foto's naar de natuur en naar oude platen, door de schrijfster.

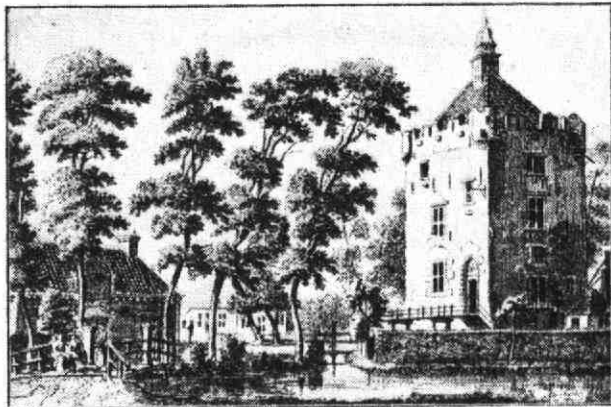
Ieder die voor korten of langeren tijd de grijze Bisschopsstad bezoekt, gaat gewoonlijk een uitstapje maken in hare schoone omstreken. Meestal bepaalt men zich

tot het maken van wandeltochten of rijtoeren in de richting van Zeist-Driebergen, of onderneemt men eene excursie naar de schoone heuvelachtige heide, die zich tusschen de Bildt en Amersfoort uitstrekt. Alleen dat gedeelte dat zich ten N.-Westen bevindt, met name Vleuten, Ouden Rhijn en Velthuizen, mag zich minder in de algemeene belangstelling verheugen.

Al liggen deze plaatsen niet in een boschrijk oord, al is de heide niet nabij, toch wekt deze onbekendheid verwondering, daar Vleuten historische herinneringen bezit en Ouden Rhijn, slechts 15 minuten van Utrecht, zeer schilderachtig is gelegen aan de rivier.

Vleuten, een kleine, landelijke gemeente, een uur gaans van de stad, welke gemeente met de beide andere plaatsen onder één gemeentebestuur staat, ligt aan de spoorlijn Utrecht—Rotterdam.

Om de omgeving te leeren kennen, is het wenschelijk

Ridderhofstad Vleuten. (Naar een oude prent.)

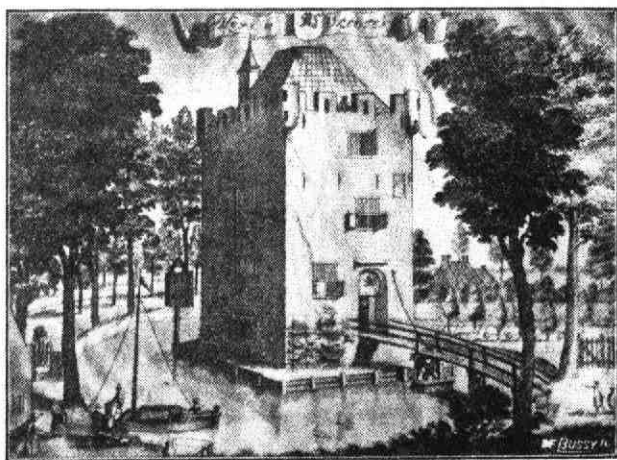
te voet derwaarts te gaan, waartoe wij op een der trieste Julidagen besloten.

Bij de Cathrijnebrug (te Utrecht) sloegen we den Vleutenschen weg in, die hier nog te veel aan een stadsachterbuurt doet denken om aantrekkelijk te zijn. Als aanlegplaats van lossende en ladende vrachtschepen en booten, heerscht hier veelal een onaangename drukte.

Vijf minuten verder kwamen we aan een breeden, goed onderhouden, met boomen beplanten grintweg, waarlangs aan beide zijden water stroomt.

Rechts liggen overal uitgestrekte weilanden, waar achter op grooteren of kleineren afstand de spoorlijn naar Rotterdam zichtbaar is.

Links van den weg, die gedeeltelijk nog achter een nieuwe stadswijk loopt, zagen we, behalve de fabrieken van de Heeren Smulders en de firma Trip nog vele aardige oude huisjes met bloemtuintjes, door bruggetjes van den weg gescheiden. Dit zeer interessante gedeelte volgen we tot aan de brug over de Keulsche Vaart.

Huis te Vleuten. (Naar een oude prent.)

Hier hebben we alles wat tot de stad behoort uit het oog verloren en vertoont zich een echt Hollandsch landschap.

Boerderijen, groot en klein, boomgaarden, warmoezerijen, weilanden met grazend vee, alles draagt hier het

karakter van welvaart. De bruggetjes over de vaart, die toegang geven tot de boerderijen, met hun witgeverfde leuning, verleenen een eigenaardige bekoring aan het geheel.

Na drie kwartier dezen weg te hebben gevolgd, kwamen we aan een vrij hoog steenen sluisje, waar we de overzijde van den weg moesten nemen.

Dit plekje is bijzonder mooi, vooral door de nabijheid van het daarbij gelegen boerenhuis.

Hier en daar vonden we langs het water aardige kreekjes, of kronkelingen in den weg, van waar uit we de spits van den Vleutenschen toren tusschen de boomen zagen doorschemeren.

Te Vleuten aangekomen, waren wij teleurgesteld, Raadhuis en Kerk niet meer in den oorspronkelijken toestand te vinden. Het eerste was eenige jaren geleden een prooi der vlammen geworden, en vervangen door een flink modern gebouw, dat blijk geeft van Vleutens welvaren. De kerk was, na de slooping der ridderhofsteden en overlijden der bewoners dezer aanzienlijke huizen, hetgeen met een groote vermindering van het aantal gemeenteleden gepaard ging, verkleind door een stuk aan de zijde van

Kerk en Raadhuis te Vleuten. (Naar een oude prent.)

den toren weg te breken, waardoor deze los van de kerk staat.

Aangezien blijkbaar tezelfder tijd alle wapenborden zijn weggenomen, behalve dat van de Heeren van den Ham, onderscheidt het kerkje zich thans in niets van andere dorpskerkjes.

Op het pleintje bij de kerk vonden we nog een aardig oud buurtje, dat geheel in overeenstemming is met den toren. Over het geheel toont Vleuten zich nog zoo zeer als een oud dorpje, dat een enkel modern villatje in deze omgeving geheel misplaatst schijnt.

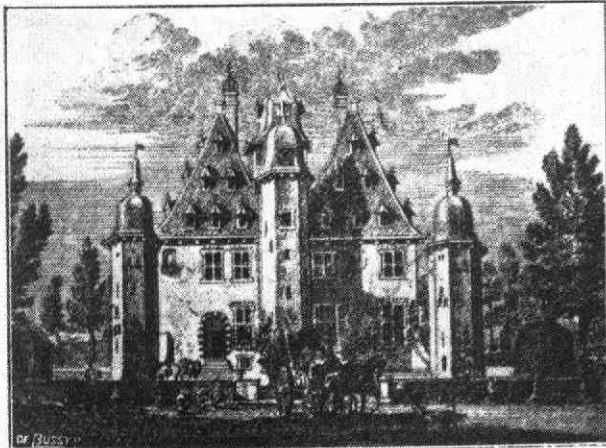
Is Vleuten thans schilderachtig door den eenigszins vervallen staat der woningen, in vroegere eeuwen stonden hier verscheiden adellijke kasteelen en aanzienlijke huizen. In Craandijk en Schipperus' wandelingen door Nederland (1872) leest men, dat nabij de kerk nog een toren stond, welks eenvoudige inrichting en bekrompen ruimte niet geschikt was voor bewoning door aanzienlijke families, doch welks ouderdom juist daardoor bewezen werd.

Daar tegenover stond het Huis Ten Eng, welks schoone poort toegang gaf tot het ruime, beplante plein voor de Ridderhofstad.

Ook lag te Vleuten nog het Huis Ter Meij dat in de 19de eeuw verwoest, waarschijnlijk weder op de oude grondslagen is opgetrokken. Men veronderstelt dit, om dat de grootte der steenen van de overgebleven muren

er op wees, dat deze nog uit de 16de eeuw dateerden. Als laatste bewoner van het Huis Ter Meij noemt men Karel van Stembor, die niet vermogend genoeg was om het kasteel in goeden staat te houden. Het begon te vervallen en het bruikbare hout, ijzer en lood werd gebezigd om de bijbehorende hofsteden te herstellen. De muren vielen in en het opgehoopte puin op de binnenplaats, was nog het eenige wat ten bewijze kon strekken, dat hier eenmaal eene schoone stichting had gestaan.

Een kwartier ten westen van het dorp stond nog het Huis ten Ham, dat, reeds in de 12de eeuw bekend, in 1536 door de Staten van Utrecht als Ridderhofstad werd erkend. Door overerving van geslacht op geslacht kwam dit adellijk huis in de 19de eeuw in handen van Jozef Leydel, oud-Luitenant-Kolonel, Commissaris van Oorlog in Ned.-Indië, Heer van Velthuizen en Ouden Rhijn, na wiens dood het overging

Ridderhofstad Voorn.

aan Mr. Royaards, wiens weduwe de ruïne thans nog in bezit heeft.

Het overblijfsel van deze Ridderhofstad is een hooge, vierkante toren, die in den slotvijver of gracht staat, als een monument voor den stichter. In de onmiddellijke nabijheid ligt een boerderij, waarheen in plaats van door een hek, toegang wordt verleend door een wit gepleisterd, vierkant, met roode pannen gedekt poortje, dat waarschijnlijk tot een der slotpoorten heeft behoord.

Trots regen en wind begaven we ons hier heen om eene opname te maken van den toren.

We kozen den terugweg langs de Heem en Ouden Rhijn, omdat de landweg naar de Heem zeer schoone gedeelten heeft, waar het hoog opgaand hout doet vermoeden, dat ook hier eenmaal aanzienlijke gebouwen hebben gestaan.

Nog stond op Vleuten's grondgebied tusschen de Heem en Ouden Rhijn, de Ridderhofstad het Huis te Voorn, waarvan alléén nog de torens zijn overgebleven. Deze

staan achter in den tuin der tegenwoordige villa, die alleen den naam met het voormalige kasteel gemeen heeft.

Toch trekt het nieuwe Huis te Voorn de aandacht door zijn schoone ligging aan de rivier en het prachtig hoog opgaande geboomte, dat zich langs den Rijn bevindt. Het schilderachtige der ligging wordt nog verhoogd door de nabijheid van het sluisje, Stadsdam genaamd, dat in de 17de eeuw door de Vroedschap van Utrecht werd gelegd, ter vervanging van den breeden dam die hier het water van den Rijn tegenhield. Over dezen dam moesten toen ter tijde de

scheperen door middel van een groot rad of overtoom, naar de andere zijde worden gebracht. Deze dam en de lage waterstand der rivier waren een zóó groot ongerief voor de schuitenvoerders, dat zij aanboden het dubbele sluisgeld te betalen, wanneer hierin verandering werd gebracht. De vroedschap voorzag in de behoefte door het tegenwoordige sluisje of verlaat te doen leggen, benevens een slijkdam voor kleine schuiten.

Behalve de reeds genoemde Huizen, stonden te Vleuten nog het Huis Den Eng, Bottenstein, het Huis Te Heem, waarvan door overlijden der familiën en sloopen der gebouwen alleen nog de herinnering is overgebleven.

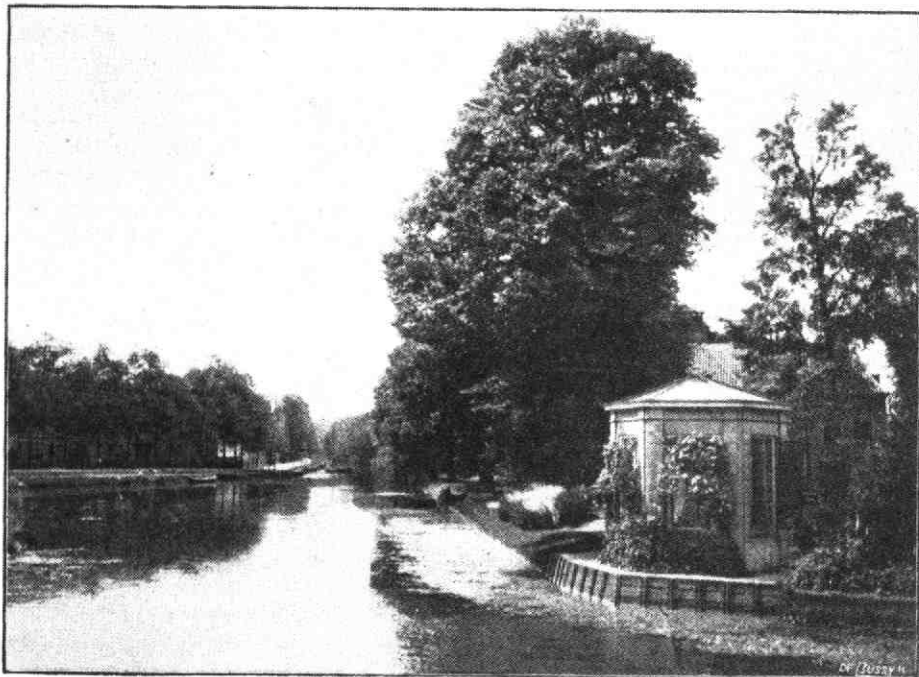

Oud buurtje bij Vleuten.

Ruïne van het Huis ten Ham.

Niettegenstaande van de vroegere grootheid dus niets meer bestaat, is een wandeling naar Vleuten zeer aan

Koepel van Oog in Al.

te bevelen, daar nog menig schilderachtig plekje is overgebleven, vooral in de kom van het dorpje en langs den weg over de Heem, de plaats waar Vleuten, Ouden Rhijn en Velt-huizen te zamen komen.

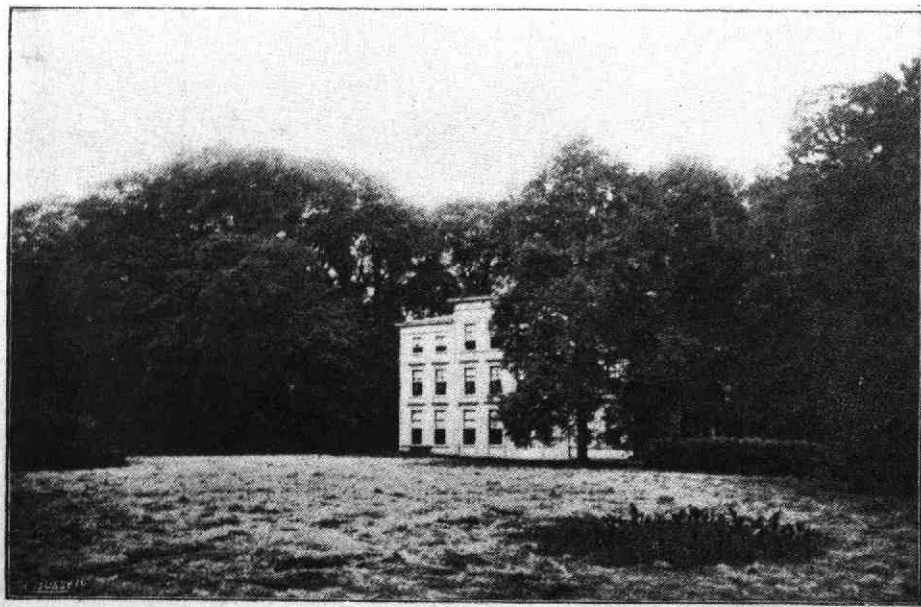
Hoewel niet op Vleuten's grondgebied, ligt het beroemde kasteel het Huis Ter Haar ¹⁾ zóó nabij, dat we niet mogen verzuimen er even van te gewagen. Een smallen grintweg volgende, komt men na een half uur gaans aan bovengenoemd kasteel, dat reeds in de 12de eeuw bekend was.

Steeds door grafelijke familiën bewoond, werd het in 1482 door Joost van Lalaing, stadhouder van Holland, in brand gestoken, maar een halve eeuw later door een der erfge-

Huize Oog in Al.

¹⁾ Zie *Eigen Haard*, jg. 1896, blz. 295; jg. 1906, blz. 789.

Huize Welgelegen.

namen herbouwd, of, zooals de oorkonde luidt, „vertimmerd tot een deftig huis.” In latere eeuwen door familieomstandigheden in verval geraakt, werd het in het einde der vorige eeuw door Etienne Baron van Zuilen van Nijeveld van de Haar, in zijn ouden luister hersteld. De wandeling naar dit monumentaal gebouw, welks wederopbouw, geheel in middeleeuwschen stijl, een der meest bekende meesterwerken is van onzen grooten bouwmeester Cuijpers, is zeer loonend, hoewel het slechts aan enkele bevoorrechten vergund wordt het inwendige te zien. Zeer zeker ware het te wenschen, dat de ruïne van het Huis ten Ham ook eenmaal in den vorigen luister werd hersteld.

Mag Ouden Rhijn zich al niet beroemen, de woonplaats te zijn geweest van grafelijke familiën, het is zoo schilderachtig gelegen en zóó nabij Utrecht, dat men er zich over verbazen moet somtijds de vraag te hooren: „Ouden Rhijn, waar ligt dat?”, of te vernemen dat postbeambten, brieven geadresseerd aan Ouden Rhijn, doen opzenden naar Leiden, waar een stadsdeel dezen naam draagt.

Al ligt Ouden Rhijn slechts op 15 minuten afstands van het Centraal Station te Utrecht, toch was de wandeling daarheen dikwijls gepaard met moeielijkheden, die thans alle uit den weg zijn geruimd.

Ouden Rhijn ligt aan het einde van den Leidschen Straatweg en daarvan gescheiden door het

Merwedekanaal. Van Utrecht komende werd het geduld der wandelaars meermalen op de proef gesteld, wanneer de afsluitboomen der spoorbaan tusschen de stad en den Leidschen weg waren voor aankomende, vertrekkende of rangeerende treinen. Dikwijls duurde het wachten zoo lang, dat de wachtenden (waarbij ook rijtuigen en op

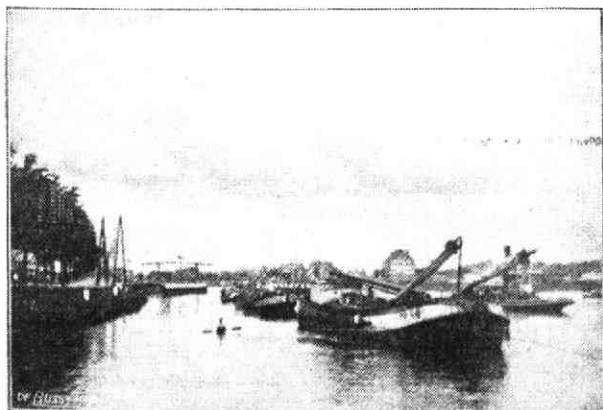

Stadsdam.

marktdagen, vee) bij het opheffen der boomen, zich van weerszijden om het zeerst beijverden den overweg over te steken, waardoor vrees voor gevaar niet altijd ongegrond was. Dit bezwaar is thans opgeheven door het graven van tunnels onder den spoorweg door. Van deze tunnels, die zeer netjes afgewerkt en des avonds electrisch zijn verlicht, dient één voor voetgangers, één voor wielrijders en handkarren, en de derde en grootste voor rijtuigen en vee; terwijl de daarin gelegde rails een stilzwijgende belofte inhouden, dat de Leidsche weg ook eerlang in de tramverbinding zal worden opgenomen.

In afwachting daarvan wandelen we den Leidschen weg langs tot aan de groote draaibrug over het Merwedekanaal of de Keulsche vaart.

Juist op den hoek waar vroeger de Beetwortelsuikerfabriek stond, die des zomers geen fraaien aanblik, en gedurende de maanden October, November en December tijdens de bietencampagne, bemodderde straten opleverde, verrijst thans het nieuwe Rijksmuntgebouw; we gaan hier de groote brug over en ontdekken dat het uitzicht over de Keulsche vaart naar beide zijden zeer schoon is.

Blik op het Merwedekanaal.

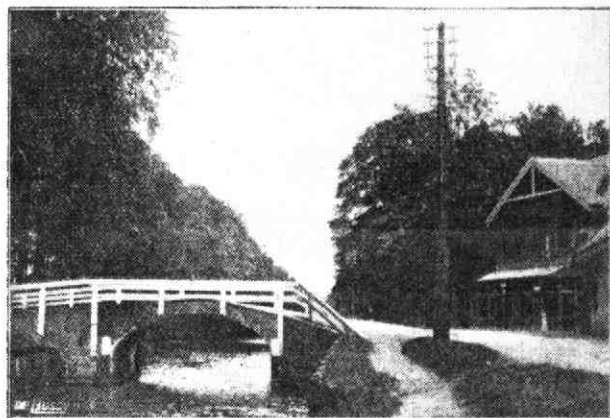
Aan het einde der brug zien we een bordje, dat er ons op wijst, dat we hier de gemeente Ouden Rhijn betreden. We blijven een oogenblik staan, getroffen door de schoone ligging dezer kleine gemeente aan den Leidschen Rijn. Het eerste gedeelte dezer kalm stroomende rivier, dat aan de stadszijde van het kanaal, in noordelijke richting, van den Leidschen Rijn afwijkt, draagt denzelfden naam als de gemeente; verder heet de rivier tot Leiden, Leidsche Rijn.

Vol bewondering staren we op het aan den rechteroever der rivier gelegen Buitengoed, *Oog in al*.

In de 17de eeuw door Meijster, den zonderlingen Amersfoorter, ¹⁾ van wien behalve in verband met de vermaarde kei vele anecdoten in omloop zijn, gebouwd, is *Oog in al* het type van een deftig 17de eeuwsch buitenverblijf. Mogen er in den loop der tijden door vergrooten of verfraaien veranderingen zijn aangebracht, dan zijn die met zoo veel nauwkeurigheid geschied en in stijl gehouden, dat niemand zou kunnen vermoeden, dat *Oog in al* niet van den oorsprong af zoo is gebouwd.

Aan de zijde der rivier is een glazen warande aangebracht, die in geen enkel opzicht schade doet aan het ouderwetsch aanzien van het geheel.

Juist op den hoek van den net aangelegden tuin, aan den oever waar het kanaal en de rivier elkaar naderen, staat een ronde koepel met vele ramen uitzicht gevende naar alle zijden, waaraan het Buiten den naam *Oog in al*, ontleent.

De Hommel in onze dagen.

Was dit uitzicht vóór de doorgraving der Keulsche Vaart, toen zoo ver het oog reikte slechts weilanden en boomgaarden te zien waren, onbepikt thans heeft het eenige wijziging ondergaan, doordat aan de zijde van Utrecht een nieuwe stadswijk en aan den linkeroever der rivier een rij moderne huizen is gebouwd. Toch is het uitzicht nog zoo verrijkend, dat *Oog in al* dien naam nog volkomen terecht draagt.

Wat ligt het daar rustig ver van 't stadsgewoel omgeven door prachtige beuken en trotsche kastanjeboomen, aan den oever der rivier! Hoe sierlijk spreidt de oude treurwilg zijn takken uit over den oever nabij het bruggetje dat toegang geeft tot een statige laan, die zich uitstrekt tot de overzijde der uitspanning „De Hommel”.

Behalve hetgeen aan de zijde der rivier te zien is, bestaat deze rijke bezitting nog uit verschillende warmoezerijen en boomgaarden die zich ten noorden bevinden.

De eigenaar en bewoner dezer schoongelegen buitenplaats is de Ambachtsheer der Heerlijkheid Ouden Rhijn.

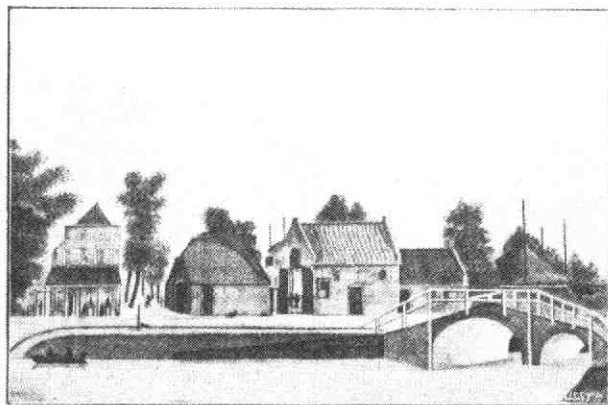
Sedert eenige jaren is in de nabijheid van het kanaal de linkerszijde van den straatweg bebouwd met moderne huizen en fabrieken, terwijl verder op nog enkele fraaie

¹⁾ Zie *Eigen Haard*, jaarg. 1903, blz. 347.

buitenplaatsen staan, die uit vroegere eeuwen dateeren. Zoo vinden we nabij den Hommel en daarvan gescheiden door den grintweg naar Jutfaas, het schoone buitengoed *Welgelegen*.

Vanaf de brug over de Keulsche Vaart tot aan de gemeente De Heem is de straatweg bijzonder mooi. De overzijde der rivier levert bijna overal een fraai achtergrond van hoog opgaand hout en kersenboomgaarden, waartusschen van tijd tot tijd oude huisjes verscholen liggen. Het verkeer is hier, vooral op marktdagen wanneer de landbouwers der naburige gemeenten hun waar ter markte brengen, en des Zondags wanneer zich vele wandelaars langs den straatweg begeven, zeer druk. Ook bestaat bij vele Utrechtsche familiën nog het oude gebruik om in den kersentijd in de boomgaarden zich aan deze heerlijke vrucht te goed te gaan doen.

Hiertoe bestaat ook gelegenheid aan de uitspanning De Hommel. In het begin der vorige eeuw nog eene kleine boerenherberg, waar op 23 Sept. bij wijze van kermisviering ringrijderij werd gehouden, waarbij op buitensporige wijze gebruik werd gemaakt van jenever met stroop en op roode bessen, is De Hommel thans de

De Hommel. (Naar een oude prent.)

opzicht de landelijkheid der omgeving schaden, een gemakkelijke vervoersweg, voor de bewoners levert zij, behalve het schoone uitzicht, veel genoeg op, vooral voor liefhebbers van hengelen en roeien. Hier, waar geen vrees bestaat voor aanvaring van stoombooten, ziet men herhaaldelijk spelevarenden en officieele roeiers in hun eigenaardige costuums. Lichters en tjalken, die hun vracht komen halen of brengen aan de fabrieken of bouwondernemers, stoffeeren meermalen de rivier, terwijl ook de ouderwetsche trekschuit met jager en paard hier geen zeldzame verschijning is.

Ouden Rhijn is een idyllisch plekje, dat kerkelijk onder de gemeente De Heem staat, en met Vleuten en Velthuizen één gemeentebestuur heeft. Het heeft voor de bewoners het zeldzame voorrecht, dat men behalve van het buitenleven evenzeer kan genieten van de grieven en genietingen der stad, al gaat dit af en toe gepaard met een kleine oefening in geduld, wanneer de brug over 't kanaal is opgedraaid, om schepen door te laten.

Velthuizen, de derde aan dit gemeentelijk klaverblad, komt nabij het dorpslogement Het Wapen van Gouda met de beide andere gemeenten te zamen. Hiervan is niets anders te zeggen, dan dat er in overoude tijden het Huis te Nijvelt heeft gestaan en dat het in 1748 slechts negentien huizen telde. Thans is het een kleine, rechte streek met boeren- en arbeiderswoningen bebouwd, aan den straatweg naar Woerden, Harmelen en Leiden.

„Gezigt van 't Hommeltje bij Utrecht.” (Naar een oude prent.)

plaats, waarheen wandelaars en roeiers zich begeven, om een wijle te rusten en te genieten van het fraaie uitzicht over den Rijn.

Is deze voor de fabrieken, die hier in geen enkel

Openingstijd van:

Het Kabinet, Zandweg 147B, De Meern
Elke 1e maandag van de maand van 19.30 - 22.00 uur:

Gelegenheid tot bezoek van onze exposities over archeologie (o.a. Romeinse nederzetting), oude gereedschappen en werktuigen en oude huishoudelijke gebruiksvoorwerpen.

Op andere tijdstippen bezoek mogelijk na afspraak met de heer H. van Essen, tel. 03406 - 62992.